

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

ЛУЦИК Леся Олександрівна

**Організаційно-правові основи використання
електронного митного декларування в Україні /
Organizational and Legal Bases of Application of
Electronic Customs Declaration in Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСм-21
Л. О. Луцик

Науковий керівник:
д.е.н., професор, Ф. П. Ткачик

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" ___ " _____ 2025 р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретико-правове та інституційне забезпечення електронного митного декларування.....	6
1.1. Теоретичні та організаційні засади електронного митного декларування.....	6
1.2. Інституційно-правові аспекти митного декларування товарів та послуг в Україні.....	11
Розділ 2. Практика та проблематика електронного митного декларування товарів та послуг в Україні.....	19
2.1. Динаміка декларативної роботи митних органів з використанням цифрових технологій.....	19
2.2. Прагматичні тенденції функціонування електронного митного декларування в Україні.....	27
Розділ 3. Вектори цифрової трансформації та модернізація митного декларування в Україні з урахуванням світових трендів.....	34
Висновки.....	42
Список використаної літератури.....	45

Вступ

Цифрова трансформація державного управління у XXI столітті виступає визначальним чинником модернізації публічних інститутів, зокрема у сфері митної політики та зовнішньоекономічної діяльності. Умови глобальної торгівлі формують високі вимоги до швидкості, прозорості та прогнозованості митного контролю, що робить електронне декларування базовим інструментом руху товарів через кордон. Для України, яка інтегрується у європейський економічний простір та відновлює економіку в умовах воєнного стану, розвиток цифрових митних сервісів є не лише технологічною інновацією, а й елементом національної безпеки та економічної стійкості.

Актуальність теми зумовлена об'єктивною потребою трансформації митного адміністрування від окремих елементів електронізації до створення цілісної концепції Digital Customs Ukraine, що передбачає поєднання електронного декларування, автоматизованого випуску декларацій, ризик-орієнтованого контролю, впровадження аналітичних платформ DataHub, інтеграції з європейськими системами NCTS/ICS2, розбудови екосистеми безпаперового документообігу та формування високотехнологічної Smart-митниці. У контексті імплементації цифрових директив ЄС, положень Європейського зеленого курсу та стратегічної мети досягнення митної гармонізації, критично важливим є забезпечення сумісності процедур, алгоритмів обробки даних, форматів інформаційного обміну й технічної інфраструктури з нормативно-правовими та технологічними стандартами Європейського Союзу. Особливої ваги цифровізація набуває в умовах воєнного стану, коли ефективність митного оформлення безпосередньо впливає на оперативність переміщення гуманітарних, військових, енергетичних та інших стратегічних вантажів, а також на адаптивність державної митної системи до різких змін логістичних маршрутів і глобальних торговельних ризиків. У цьому контексті цифрова митна інфраструктура виступає не лише інструментом оптимізації процедур, а й фактором

національної безпеки, економічної стійкості та міжнародної інтеграції України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження організаційно-правових засад використання електронного митного декларування в Україні, аналіз інституційних механізмів та формування векторів цифрової модернізації у відповідності до європейських і глобальних трендів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити теоретичну природу та засади електронного митного декларування, визначити його функціональну роль у системі митного адміністрування та зовнішньоекономічної взаємодії;
- проаналізувати інституційно-правове забезпечення митного декларування товарів та послуг в Україні, визначити особливості гармонізації із митним правом ЄС;
- здійснити аналіз декларативної діяльності митних органів із застосуванням цифрових технологій;
- охарактеризувати практичні аспекти функціонування системи електронного декларування в Україні, ідентифікувати переваги та проблемні тренди реального застосування;
- сформулювати вектори цифрової трансформації та модернізації митного декларування в Україні, врахувавши світові тенденції та сучасні умови.

Об’єкт дослідження – процес митного декларування в Україні в умовах цифровізації та інституційно-правової трансформації.

Предмет дослідження – організаційно-правові механізми, технологічні платформи та інструменти електронного митного декларування, а також напрями його цифрової модернізації відповідно до міжнародних стандартів.

Методичну основу роботи становить комплекс загальнонаукових та спеціальних підходів, серед яких ключову роль відіграють діалектичний метод – в процесі визначення закономірностей розвитку електронного декларування;

системний аналіз – для розкриття структури та взаємозв'язків цифрових елементів митної інфраструктури; формально-юридичний і порівняльно-правовий методи – для дослідження нормативно-правової бази України та її гармонізації з міжнародними стандартами; статистичний та динамічний аналіз – для оцінки тенденцій та кількісних параметрів декларування; а також методи узагальнення та теоретичного моделювання, що дали можливість сформулювати концепцію Digital Customs / Smart Customs Ukraine та дорожню карту розвитку електронного митного адміністрування.

Інформаційну базу дослідження сформували наукові джерела, зокрема навчальні посібники, монографії, статті у фахових виданнях, аналітичні матеріали та науково-практичні огляди, які висвітлюють проблематику митного регулювання, цифровізації зовнішньоторговельних операцій, електронного митного декларування, ризик-орієнтованого контролю та механізмів адміністрування митних платежів. Емпіричний масив ґрунтується на звітно-статистичних даних Верховної Ради України, Міністерства цифрової трансформації України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та висновки, отримані за результатами кваліфікаційної роботи були апробовані на науково-практичних заходах, ініційованих кафедрою фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота логічно побудована зі вступу, основної частини (з розділи), висновків, списку літературних джерел (52 найменування). Загальний обсяг роботи становить 50 сторінок, в роботі представлено 10 таблиць та 4 рисунки.

Розділ 1.

Теоретико-правове та інституційне забезпечення електронного митного декларування

1.1. Теоретичні та організаційні засади електронного митного декларування

Актуалізація проблематики митного декларування, зокрема в електронній формі, зумовлена інтенсивним зростанням обсягів міжнародної торгівлі, ускладненням логістичних ланцюгів та посиленням вимог до безпеки зовнішньоекономічних операцій. В умовах євроінтеграційного курсу України митне декларування виступає ключовим інструментом реалізації митної політики, забезпечення фіскальних надходжень і митного контролю, а також гармонізації процедур із стандартами ЄС та Всесвітньої митної організації. Запровадження електронних форматів митних декларацій, що в Європейському Союзі реалізується в межах концепції «electronic customs» та Митного кодексу Союзу, спрямоване на повну відмову від паперових процедур, уніфікацію даних і створення єдиного цифрового митного простору.

Для України перехід до електронного митного декларування та підключення до спільної транзитної системи NCTS (зокрема впровадження Фази 5 у 2024 р.) означає не лише технічну модернізацію, а й наближення до режиму «митного безвізу» з ЄС, скорочення часу оформлення та підвищення прозорості процедур. В таких умовах дослідження організаційно-правових основ використання електронного митного декларування в Україні, його принципів, функцій та відповідності європейським вимогам набуває особливої теоретичної й прикладної значущості.

У науковій літературі митне декларування розглядається як базова процедура митного оформлення, що поєднує правовий, організаційний та інформаційний виміри. Так, М. М. Чайка визначає митне декларування як операцію, що є невід'ємною частиною процедури розміщення товарів і

транспортних засобів під відповідний митний режим, із зазначенням усіх відомостей, необхідних для здійснення митного контролю та оподаткування [35].

М. А. Заболітна пропонує розглядати митне декларування як основну процедуру митного оформлення, яка у взаємозв'язку з іншими елементами утворює інститут митного оформлення та становить окрему ланку митного провадження [12].

Н. О. Коваль акцентує увагу на формах митного декларування, визначаючи його як процес офіційного заявлення митному органу інформації про товари у письмовій, усній та електронній формах, що має наслідком виникнення, зміну або припинення митно-правових відносин [16].

Е. Іванченко розглядає митне декларування також як один із основних видів послуг митного посередника, підкреслюючи його роль у забезпеченні належного виконання обов'язків суб'єктів ЗЕД перед державою [13]. Узагальнюючи позиції науковців, митне декларування можна трактувати як урегульовану нормами митного права процедуру офіційного повідомлення митних органів про товари, їх митний статус, напрям переміщення та інші суттєві характеристики з метою належного контролю й оподаткування.

Система митного декларування ґрунтується на комплексі принципів, що відображають вимоги національного та європейського митного права й забезпечують збалансування інтересів держави та учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Насамперед, це *принцип законності*, який передбачає здійснення декларування виключно в порядку та формах, визначених Митним кодексом України та міжнародними договорами.

Принцип достовірності та повноти відомостей зобов'язує декларанта подавати усі необхідні дані щодо товарів, їх походження, митної вартості, коду за УКТ ЗЕД тощо, оскільки інформаційна основа є ключовою для правильного нарахування митних платежів та управління ризиками.

Принцип своєчасності означає подання митної декларації у визначені строки до або в момент перетину кордону чи розміщення товарів під митний режим, що забезпечує безперервність товарообігу та ефективність контролю.

Принцип уніфікації та стандартизації даних відображає вимогу до використання єдиного формату декларацій (у тому числі електронних), сумісного з моделями даних ЄС та ВМО, що дає змогу інтегрувати національні системи до міжнародних інформаційних мереж.

Важливим є також *принцип прозорості й підзвітності*, який пов'язаний із можливістю відстеження рішень митних органів, оскарження результатів контролю та запобігання корупційним практикам у процесі декларування [32].

Узагальнення принципів митного декларування дозволяє сформулювати уявлення про нормативно-правову логіку побудови всієї системи митних процедур. Однак для повного розуміння ролі декларування важливо не лише визначити його правову природу та правила здійснення, а й розкрити функціональне призначення цієї процедури в механізмі митного регулювання. Саме функції відображають практичний зміст декларування як інструмента фіскального контролю, управління ризиками, інформаційної підтримки зовнішньої торгівлі та гармонізації митної діяльності з міжнародними стандартами. У сучасних умовах цифрової трансформації та інтеграції України до єдиного митного простору ЄС порівняння функціонального наповнення декларування в різних юрисдикціях дає можливість визначити наявні розбіжності й вектори адаптації законодавства.

Функціональне призначення митного декларування в Україні й країнах ЄС є загалом подібним: воно забезпечує реалізацію фіскальної, контрольної, регулятивної та інформаційно-статистичної функцій митних органів. Водночас у ЄС більший акцент зроблено на інтеграції митних інформаційних систем, створенні єдиного цифрового середовища, широкому застосуванні спрощень для авторизованих операторів і комплексному використанні даних декларацій для управління ризиками та формування політики на рівні Союзу.

Таблиця 1.1

**Функції митного декларування в Україні та країнах ЄС:
порівняльний аспект [2, 38]**

Функція митного декларування	Україна	Країни ЄС
Фіскальна	Забезпечення нарахування та стягнення митних платежів, ПДВ, акцизу при імпорті/експорті товарів.	Аналогічно: база для справляння мит, податків та інших зборів відповідно до Митного кодексу Союзу (UCC).
Контрольна (правозастосовна)	Використовується для перевірки дотримання митного, податкового, валютного та санітарно-фітосанітарного законодавства; основа для митного контролю та застосування системи управління ризиками.	Виконує роль джерела даних для систем безпеки й управління ризиками (ICS, ECS, NCTS), контролю за дотриманням митних та інших регуляторних вимог.
Регулятивна та торговельно-фасилітаційна	Сприяє реалізації державної митної політики, регулює умови доступу товарів на внутрішній ринок, поєднуючи контроль з необхідністю спрощення процедур для сумлінних суб'єктів.	Орієнтована на спрощення торгівлі в межах єдиного ринку, запровадження спільних спрощень, статусу авторизованого економічного оператора (АЕО), цифрових сервісів для бізнесу.
Інформаційно-статистична	Дані декларацій використовуються для митної статистики та аналізу зовнішньоторговельних потоків, а також для аналітичної підтримки фіскальної й торговельної політики.	Формує єдину базу митних даних ЄС, що застосовується для статистики, моніторингу митних надходжень та оцінки впливу торговельної політики.
Антикорупційна та комплаєнс-функція	Перехід до електронного декларування зменшує контакти «людина-людина», підвищує прозорість рішень та дозволяє відслідковувати весь ланцюг декларації.	Цифровізація та стандартизація процедур у межах «electronic customs» та єдиного вікна знижує можливості зловживань.

Для України, що перебуває в процесі адаптації до цих стандартів, митне декларування виконує додаткову інтеграційну функцію, слугуючи каналом зближення національної митної системи з правом ЄС.

Становлення електронного митного декларування в Україні відбувається в руслі глобальних трендів цифрової трансформації митних адміністрацій. Вітчизняні митні органи протягом останніх років послідовно переходять від паперових форм подання декларацій до електронних форматів із застосуванням засобів електронного цифрового підпису, що дало змогу скоротити часові та фінансові витрати учасників ЗЕД і підвищити ефективність митного контролю.

У наукових дослідженнях електронне митне декларування розглядається як сучасна технологія, притаманна більшості економічно розвинених країн, яка забезпечує прискорення процедур, мінімізацію людського фактору та підвищення прозорості митних операцій. В Україні така трансформація реалізується через розвиток відомчих інформаційних систем, впровадження «Єдиного вікна» для міжнародної торгівлі, інтеграцію митних сервісів з іншими державними реєстрами, а також застосування автоматизованих систем аналізу та управління ризиками.

Важливим кроком стала імплементація Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), яка забезпечує обробку електронних транзитних декларацій відповідно до стандартів ЄС і Конвенції про спільний транзит. Перехід України до Фази 5 NCTS у 2024 р. означає використання найновішої версії спільної транзитної системи та свідчить про готовність національної митної служби працювати в єдиному цифровому митному просторі з країнами ЄС [42].

Паралельно, у світовій практиці в процесі митного декларування дедалі активніше впроваджуються технології електронного обміну даними (EDI), автоматизації документообігу, штучного інтелекту, блокчейну й Інтернету речей для підвищення швидкості, точності та безпеки митного оформлення.

Україна поступово орієнтується на ці підходи, зокрема через розвиток модулів автоматизованого аналізу ризиків, цифрових сервісів для бізнесу та інтеграцію митних інформаційних систем у загальнодержавну цифрову інфраструктуру. Водночас наявними залишаються проблеми технічного забезпечення, нерівномірності цифрової готовності учасників ЗЕД та необхідності подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання електронного декларування, що й зумовлює потребу в поглиблених наукових дослідженнях у цій сфері.

1.2. Інституційно-правові аспекти митного декларування товарів та послуг в Україні

Митне декларування є основоположним елементом механізму державного контролю за переміщенням товарів та послуг через митний кордон України, забезпечуючи формування коректної інформаційної бази для нарахування митних платежів, виконання міжнародних зобов'язань та запобігання порушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Значення інституційно-правового забезпечення декларування проявляється у можливості держави здійснювати впорядкований рух товаропотоку, прогнозувати фіскальні надходження, забезпечувати дотримання правил торгівлі та контролювати ризики, пов'язані з контрабандою, ухиленням від сплати податків чи порушенням технічних регламентів.

Для учасників ЗЕД ефективна правова база митного декларування знижує транзакційні витрати, скорочує час пропуску товарів через кордон, підвищує передбачуваність процедур, а також забезпечує можливість використання електронних інструментів для автоматизованого оформлення. Інституційно-правова модель декларування враховує баланс державних інтересів і принцип військово-економічної безпеки, а також сприяє формуванню конкурентного торговельного середовища, відкритого для

інтеграції до ринку Європейського Союзу. У цьому контексті належне нормативно-правове регулювання стає фундаментом підвищення прозорості, зниження корупційних ризиків, розширення експорту та підсилення ефективності міжнародної логістики [9].

Отже, значення інституційно-правових аспектів митного декларування полягає не лише у виконанні формальних процедур контролю, а й у забезпеченні національних економічних інтересів, створенні цифрового митного простору з орієнтацією на європейські стандарти та зміцненні митної спроможності держави в умовах глобальної конкуренції.

Правове регулювання митного декларування в Україні є багаторівневим та охоплює Конституцію України, Митний кодекс України, закони, постанови Кабінету Міністрів, відомчі накази, цифрові регламенти та міжнародні конвенції. Базовим ядром правового поля є Митний кодекс України [21], який визначає порядок переміщення товарів через митний кордон, порядок подання митної декларації, форми декларування, відповідальність за порушення та особливості митного оформлення у спеціальних режимах. Він гармонізований із митним законодавством ЄС та включає положення щодо електронного документообігу, автоматизованої системи управління ризиками, застосування електронного підпису.

До спеціальних законів, які регулюють сферу декларування, належать:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», що визначає нормативні основи експорту/імпорту, компетенцію органів державної влади та права суб'єктів ЗЕД;
2. Закон «Про Єдиний митний тариф», який встановлює механізм нарахування митних платежів;
3. Закон «Про електронні документи та електронний документообіг», що формує правову основу для електронних декларацій;
4. Закон «Про електронні довірчі послуги», який врегульовує застосування КЕП та ідентифікацію декларанта.
5. Важливе значення мають постанови Кабінету Міністрів:

6. Постанова щодо функціонування Єдиного державного вебпорталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»;

7. Постанова про впровадження автоматизованої системи контролю NCTS та участь України у Конвенції про процедуру спільного транзиту;

8. Регламенти щодо обміну даними між митницею, ДПС, фітосанітарною, ветеринарною службами, «Дією», міжнародними кур'єрськими операторами.

9. Накази Державної митної служби деталізують порядок подання митних декларацій типів ІМ/ЕХ/УА, правила коригування митної вартості, вимоги до транзитного оформлення, механізми автоматизованого випуску без участі інспектора [40].

Національна система митного декларування ґрунтується на комплексі законів, підзаконних актів та відомчих регламентів, які забезпечують внутрішню цілісність і керованість процедур. Проте ефективність митного адміністрування неможлива без зовнішньої правової сумісності з глобальними торговельними нормами та режимами електронного обміну даними. В умовах інтеграції України до світового ринку та прискореного наближення до європейських митних стандартів, визначальним стає не лише дотримання національних вимог, а й гармонізація правового середовища з міжнародними нормами, технологічними протоколами та процедурними моделями, що діють у кооперації з ЄС. Саме тому інституційно-правове забезпечення митного декларування має дворівневу структуру — внутрішньодержавну та міжнародну, де остання виступає основою для запровадження цифрових стандартів, єдиних форматів декларацій, взаємного визнання документів і транзитних режимів.

Окремий інституційний рівень складають міжнародні акти:

- Конвенція про спільний транзит (1987 р.),
- Митний кодекс Європейського Союзу (УСС, 2016 р.),
- Рекомендації ВМО щодо Моделі даних (WCO Data Model),

– Угода про асоціацію між Україною та ЄС [1].

Саме міжнародні документи визначають орієнтири цифрової модернізації митниці та є базою для євроінтеграційних змін у сфері декларування.

Інституційна система митного декларування є багаторівневою та включає органи державної влади, регуляторів, міжнародних партнерів, бізнес-структури та інформаційні сервіси. Центральним інститутом є Державна митна служба України, яка організовує митний контроль, адмініструє електронні декларації, здійснює приймання та обробку даних, ухвалює рішення про пропуск товарів, застосовує систему управління ризиками, стягує платежі та взаємодіє з іноземними митними структурами.

Міністерство фінансів України виконує стратегічну, нормотворчу та координаційну функцію, розробляє регламенти цифрової інтеграції, забезпечує гармонізацію митного законодавства зі стандартами ЄС та контролює фіскальну політику щодо зовнішньої торгівлі.

Державна митна служба України у симбіозі з Державною податковою службою України утворюють спільний інформаційно-контрольний контур, у межах якого декларації інтегруються з податковими базами, що підвищує точність нарахування митних платежів та ПДВ при імпорті.

Функції контролю співвиконують також такі інституції:

1. Міністерство цифрової трансформації України;
2. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів;
3. Державна екологічна інспекція України;
4. Державна прикордонна служба України;
5. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України;
6. Міністерство закордонних справ України [38].

На міжнародному рівні провідну роль відіграють WCO та Європейська комісія (DG TAXUD), які формують стандарти електронної взаємодії, модель даних, принципи безпеки та підхід до ризик-менеджменту.

Функціональний аналіз підтверджує, що ефективність декларування залежить від скоординованої взаємодії інституцій, їхньої цифрової сумісності, прозорості та уніфікованості процедур. У цьому контексті ключовим стає цифровий перехід до інтегрованих митно-податкових платформ, автоматичного аналізу даних, використання API-інтерфейсів для бізнесу, наскрізного обміну даними та NCTS-інтеграції.

Методичне забезпечення декларування включає сукупність процедурних норм, алгоритмів документування, стандартів формування електронних повідомлень, аналізу ризиків і планування митного контролю. Базовим методичним елементом є Модель даних ВМО, яка визначає структуру електронної декларації — від ідентифікації товару до реквізитів перевізника, коду країни походження, митної вартості, застосовуваного режиму.

В Україні розроблено інструкції щодо заповнення митної декларації форми MD UA, правила зазначення кодів УКТ ЗЕД, методика підтвердження митної вартості, порядок внесення змін та коригувань. Функціонально важливими є регламенти роботи АСАУР, що визначають алгоритми автоматичного відбору декларацій на поглиблений контроль, критерії ризиковості, умови застосування митних оглядів, звірки документів та профілювання суб'єктів.

Серед інструментів цифрового забезпечення ключовими виступають:

- Єдине вікно для міжнародної торгівлі (Single Window);
- Система NCTS, що забезпечує електронний транзит між Україною та ЄС;
- Електронний кабінет декларанта, який дозволяє подавати декларації онлайн;

- Електронні реєстри сертифікатів походження, фітосанітарних документів, інвойсів;
- Механізми інтеграції з платформою «Дія» для автоматизації сервісного доступу [20].

Зазначені цифрові інструменти формують інтегроване електронне середовище обробки даних, що забезпечує повний цикл митного оформлення — від подання декларації до її автоматизованого випуску. «Єдине вікно» зменшує кількість контактів суб'єкта ЗЕД із митними органами, дозволяючи подавати документи одноразово та розподіляти їх між усіма контролюючими інстанціями у цифровому форматі. NCTS забезпечує міжнародну сумісність транзитних операцій, мінімізує часові витрати при перетині кордону та передбачає електронний обмін повідомленнями за європейськими протоколами. Електронний кабінет декларанта підвищує зручність користувачів, забезпечує моніторинг стану обробки декларацій, історію переміщень товарів, інтеграцію з електронним підписом. Реєстри сертифікатів та супровідних документів скорочують ризики підробки та пришвидшують верифікацію походження товару, а платформа «Дія» виконує роль сервісного компонента, який забезпечує швидкий доступ до державних послуг, автоматичну ідентифікацію користувача та можливість масштабування цифрової інфраструктури. У комплексі ці рішення сприяють прозорості, зниженню корупційної вразливості, спрощенню процедур і наближенню української митної системи до стандартів ЄС.

Впровадження цифрових інструментів у митне декларування формує нову архітектоніку управління зовнішньоторговельними потоками, де інформаційний обмін стає ключовим фактором ефективності контролю та швидкості оформлення вантажів. Сервіси, що використовуються у митній системі України, різняться своїм функціональним призначенням та рівнем інтеграції, проте всі вони орієнтовані на досягнення єдиної мети — забезпечення прозорості, швидкої та технологічної моделі взаємодії між державою й бізнесом. Для систематизації їх ролі, аналітичного порівняння

ефективності та визначення потенційних напрямів подальшої модернізації доцільним є узагальнення основних характеристик кожного цифрового сервісу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Інструменти цифрового забезпечення митного декларування:
функції, переваги та недоліки [29, 48, 50]**

Цифровий сервіс	Основні функції	Переваги використання	Недоліки / обмеження
Єдине вікно для міжнародної торгівлі (Single Window)	Об'єднання взаємодії декларанта з усіма контролюючими органами; електронний обмін документами; реєстрація митних декларацій та дозволів в одному інтерфейсі	Скорочення часу оформлення; мінімізація людського фактору; зменшення черг та контактів із посадовими особами	Нерівномірна цифрова готовність усіх контролюючих служб; інколи затримки через відсутність синхронізації між реєстрами
NCTS (New Computerised Transit System)	Оформлення міжнародного електронного транзиту за стандартами ЄС; автоматичний обмін повідомленнями між митницями	Прискорення транзиту; визнання декларацій у країнах ЄС; зменшення кількості оглядів; відстеження маршруту вантажу	Потребує технічної модернізації обладнання; необхідність навчання персоналу та декларантів
Електронний кабінет декларанта	Подання електронних декларацій; контроль статусу оформлення; інтеграція з КЕП; доступ до архіву документів	Зручність користування; скорочення операційних витрат; персональні налаштування та історія операцій	Можливі технічні збої; неповний функціонал порівняно з інтегрованими європейськими системами
Електронні реєстри сертифікатів, інвойсів, фітосанітарних документів	Перевірка справжності документів; обмін даними між службами; прикріплення цифрових копій до декларації	Зменшення ризику підробки документів; швидка ідентифікація походження товарів; прискорення контролю	Часткове відсутнє API для повної автоматизації; деякі реєстри ще не інтегровані з NCTS/Single Window
Інтеграція з платформою «Дія»	Ідентифікація декларантів; автоматизований доступ до електронних послуг; авторизація та шеринг цифрових документів	Сервісність, швидкість, спрощений доступ; можливість подальшого розширення послуг для бізнесу	Поки обмежений спектр митних операцій; повний функціонал лише в розробці й тестуванні

Представлені цифрові системи є ядром модернізованого митного середовища України, формуючи основу для автоматизації оформлення товарів, прискорення транзиту та зменшення корупційних ризиків. Разом із цим, зберігаються технічні та інституційні нерівномірності, що вимагають подальшої інтеграції реєстрів, удосконалення апаратно-програмної інфраструктури та гармонізації з інформаційними платформами ЄС. Перспективним напрямом є синхронізація всіх сервісів із NCTS та створення єдиного цифрового модулю ризик-аналізу, що дозволить Україні остаточно перейти до моделі «paperless customs».

Методична база включає аналітичні модулі для моніторингу порушень, прогнозування обсягів надходжень та оцінювання ефективності пропускових операцій. Широке впровадження штучного інтелекту, машинного навчання, автоматизованих систем оцінки ризиків, блокчейну та IoT-ідентифікаторів транспорту формує перспективний напрям розвитку митного декларування та наближає Україну до стандартів ЄС.

Отже, інституційно-правові аспекти митного декларування в Україні становлять багаторівневу систему, що включає законодавчу основу, функціональну взаємодію інституцій, цифрові інструменти, методичні інструкції та євроінтеграційні орієнтири. Нормативне регулювання забезпечує формальне закріплення митних процедур, а інституційний блок відповідає за їх практичну реалізацію. Методична інфраструктура підтримує якість даних, прозорість процесів, формування профілів ризику та адаптацію системи до цифрових стандартів ЄС. У сукупності це створює підґрунтя для подальшої модернізації митниці, розширення електронного документообігу, зміцнення національної економічної безпеки та формування високотехнологічної моделі декларування.

Розділ 2.

Практика та проблематика електронного митного декларування товарів та послуг в Україні

2.1. Динаміка декларативної роботи митних органів з використанням цифрових технологій

Сучасний стан митного декларування в Україні характеризується послідовним переходом від паперових процедур до цифрового формату, що відповідає світовим трендам трансформації митної адміністрації. Активне впровадження електронних сервісів, автоматизованих систем управління ризиками, алгоритмів перевірки митної вартості та транзитного обміну даними з використанням NCTS зумовило суттєві зміни у підходах митних органів до обробки інформації та контролю зовнішньоторговельних операцій. Динаміка декларативної роботи відображає як кількісні, так і якісні показники: зростання частки електронних декларацій, скорочення строків митного оформлення, збільшення обсягів транзитних процедур за європейським стандартом, мінімізацію контакту учасників ЗЕД із посадовими особами. Ці зміни формують нову архітектуру митного простору, у якому цифрові рішення стають основою прозорості, продуктивності та міжнародної сумісності.

Трансформація митних процесів відбувалася поступово, однак за останні 5–7 років спостерігається різкий стрибок цифровізації. Якщо на початку 2010-х електронна подача декларацій здійснювалася точково, переважно на великих митницях та за участі великих експортерів, то нині понад 90% всіх декларацій оформлюється в електронній формі. Такий результат став можливим завдяки запровадженню Єдиного вікна, електронного кабінету декларанта та інтеграції митних реєстрів з податковими та інформаційними системами інших державних органів [4].

Важливим показником є скорочення середнього часу митного оформлення, яке в окремих категоріях товарів зменшилося удвічі. Дедалі

більше декларацій проходять автоматизований випуск без втручання інспектора, що знижує ймовірність корупційних ризиків та прискорює рух товарів через кордон.

У транзитних операціях особливо помітний прогрес: із впровадженням NCTS кількість електронних транзитних декларацій постійно зростає, а їх обробка стала уніфікованою з країнами ЄС, що значно спростило переміщення вантажів у напрямку Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини [52].

У динаміці декларування чітко простежується тенденція до автоматизації ризик-контролю: частка декларацій, що підлягають огляду, скорочується завдяки алгоритмам профілювання та аналізу поведінкових факторів суб'єктів ЗЕД. Якщо раніше митна інспекція здійснювала перевірку більшості партій товарів, то нині обсяг фізичного огляду фокусується на ризикових сегментах, що підвищує ефективність контролю.

Поява та розвиток цифрових платформ спричинили суттєву зміну структури митної взаємодії. Раніше оформлення товарів вимагало фізичної присутності декларанта, дублювання документів у паперовому та електронному форматі, значного часу на узгодження між відомствами. Зараз більшість операцій виконуються онлайн — документи подаються один раз, всі служби отримують їх одночасно, а рішення формується автоматично або з мінімальним залученням посадових осіб.

Розглядаючи темпи та характер цифрової трансформації митних процедур, важливо не лише простежити динаміку зростання електронних декларацій, а й визначити конкретні технологічні рішення, що стали ключовими драйверами таких змін. Вони формують основу сучасної митної системи, визначають швидкість оформлення, рівень автоматизації контролю та ступінь доступності сервісів для учасників ЗЕД. З метою систематизації їх ролі та впливу нижче подано узагальнену характеристику цифрових інструментів, що найбільш суттєво впливають на ефективність електронного декларування.

Таблиця 2.1

**Ключові цифрові технології, що впливають на динаміку
електронного митного декларування в Україні [20]**

Технологія	Специфікація впливу
Єдине вікно для міжнародної торгівлі	унікає дублювання документів, прискорює передачу даних між службами
NCTS	стандартизований транзит → швидший рух вантажів до/з ЄС
Електронний кабінет декларанта	персональний доступ, історія декларацій, мінімум паперового документообігу
Автоматизована система управління ризиками (АСАУР)	скорочення ручних перевірок, вибіркового контролю ризикових вантажів
Електронні реєстри документів	оперативна перевірка походження товарів
Інтеграція з платформою «Дія»	полегшення авторизації та доступу до послуг

Дані таблиці демонструють, що ключові цифрові рішення в митному адмініструванні формують не один, а кілька рівнів впливу на декларативні процеси. «Єдине вікно» забезпечує наскрізний обмін інформацією між усіма службами контролю, що зменшує дублювання документів і прискорює перевірку. NCTS інтегрує Україну до європейського транзитного простору, забезпечуючи стандартність та відстежуваність перевезень. Електронний кабінет декларанта створює персоніфіковане робоче середовище для подання та моніторингу декларацій, а АСАУР здатна автоматично розподіляти декларації за ступенем ризиковості, фокусуючи увагу на «червоних зонах». Електронні реєстри документів підвищують достовірність і контроль походження товарів, тоді як інтеграція з «Дією» робить взаємодію з митницею більш сервісною, швидкою та доступною [28].

Загалом таблиця відображає логіку переходу від ручного адміністрування до автоматизованої, цифрово керованої моделі митного

декларування, що є центральним чинником зростання обсягів електронних оформлень у 2016–2024 рр. (рис. 2.1).

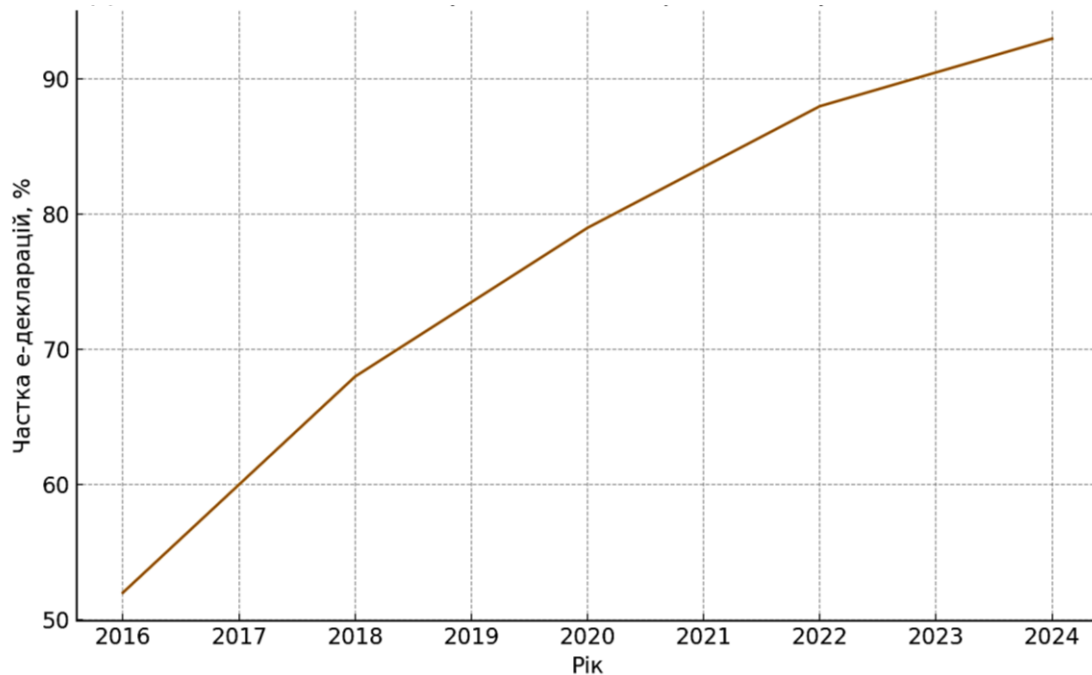

Рис. 2.1. Динаміка частки електронних декларацій в Україні у 2016–2024 рр. [7]

Представлена діаграма демонструє поступове та стає зростання обсягів електронного митного декларування в Україні протягом останніх років. Якщо у 2016 році частка е-оформлень становила менше 55%, то у 2024 р. вона перевищує 93%, що свідчить про майже повний відхід від паперових форм подання. Основними драйверами зростання виступають запровадження електронних сервісів (NCTS, «Єдине вікно», Е-кабінет декларанта), зниження часу оформлення та автоматизація ризик-контролю. Така динаміка підтверджує формування в Україні цифрової моделі митного адміністрування, орієнтованої на стандарти ЄС [27].

Окрім кількісного зростання, цифровізація сприяла появі якісно нових механізмів взаємодії митниці, бізнесу та міжнародних партнерів. У декларативній роботі спостерігаються такі зміни:

- фокус на ризикоорієнтованому контролі, а не на тотальному огляді;

- зменшення людського фактора, автоматичний аналіз основної маси документів;
- розширення можливостей попереднього декларування, особливо у транзитних коридорах;
- дистанційність і сервісність взаємодії з учасниками ЗЕД;
- визнання електронних документів рівними паперовим;
- прозорість і відстежуваність кожного етапу оформлення у режимі реального часу [31].

У результаті робота митних органів набуває більш прогнозованого, стандартизованого та контрольованого характеру, що відповідає принципам європейської моделі «*paperless customs*» (рис. 2.2).

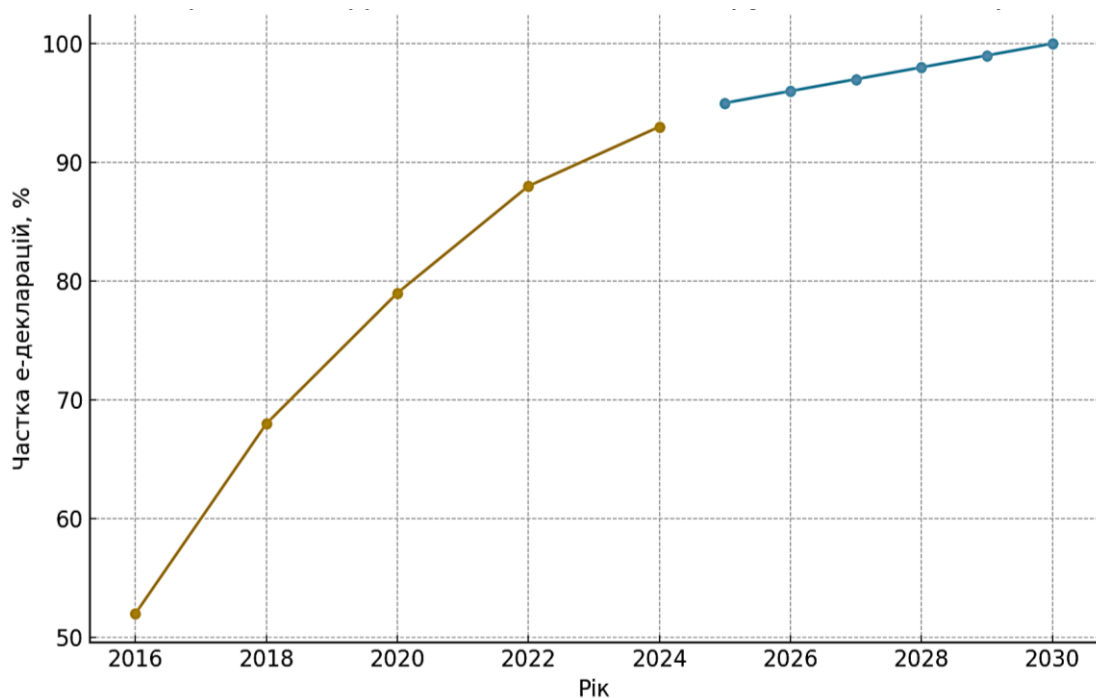

Рис. 2.2. Прогноз цифровізації митного декларування до 2030 року [6, 7]

Очікується, що за умови реалізації державних програм і подальшого розвитку NCTS, інтеграції з ICS2/EMCS ЄС та впровадження алгоритмів AI-аналізу ризиків, частка е-деклараций до 2030 року може досягти 99–100%. Така оцінка корелює з тенденціями країн ЄС, де безпаперові процедури є базовим

стандартом. Отже, тренд свідчить про незворотний рух України до моделі *paperless customs*, що створить конкурентні умови для бізнесу, прискорить транзит та знизить корупційні ризики [43].

Попри значний прогрес, декларативна робота митниці має ряд системних викликів, що стримують повну автоматизацію, а саме:

- Неоднорідність технічного оснащення митних постів. Окремі напрямки, особливо на ділянках з великим трафіком, досі працюють із обмеженим серверним ресурсом, що уповільнює пропускну здатність.
- Неповна сумісність державних реєстрів. Учасники ЗЕД іноді змушені дублювати інформацію у кількох формах через недостатню інтеграцію між інформаційними платформами.
- Людський фактор у системі ризик-контролю. Хоча АСАУР виконує ключову функцію автоматичного відбору декларацій для перевірки, остаточне рішення щодо поглибленого огляду часто приймає інспектор, що не усуває ризик суб'єктивності.
- Дефіцит кваліфікованих кадрів. Потреба у фахівцях, здатних працювати із цифровими сервісами, аналітичними системами та транзитними платформами, зростає швидше, ніж темпи підготовки персоналу.
- Інформаційна безпека та загрози кібератак. Збільшення цифрової залежності вимагає високого рівня захисту даних, резервування каналів та криптографічної стійкості [30].

Стан цифровізації митної декларації нерівномірний – найшвидше процес просувається в таких напрямках:

- на західних кордонах, де NCTS інтегрується з транзитними коридорами ЄС;
- у морських портах, де великий вантажопотік стимулює автоматизацію;

- у секторах агроекспорту та машинобудівного імпорту, які активно застосовують попереднє декларування.

Водночас імпорт продукції подвійного призначення, спецтехніки, хімічних реагентів часто вимагає додаткових перевірок, що сповільнює обробку декларацій.

Висхідна динаміка електронного декларування свідчить, що Україна не лише активно впроваджує цифрові інструменти, а й поступово формує стратегічну траєкторію подальшого розвитку митної системи. На основі виявлених тенденцій можна окреслити низку перспективних напрямів, які визначатимуть якість адміністрування, швидкість пропускових операцій та рівень інтеграції з митним простором ЄС у найближчі 3–6 років (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ключові вектори майбутньої еволюції електронного митного декларування в Україні [14]

Напрямок	Очікуваний результат
Повна автоматизація митних рішень	підвищення частки автоматичного випуску до 95%, мінімізація контактів із інспекторами ДМС України
Розширення NCTS та інтеграція з ICS2/EMCS ЄС	«митний безвіз» у повному форматі
Використання AI/ML у « <i>risk-management</i> »	прогнозування ризиків, точкові перевірки
Нівелювання підходу на основі паперових документів	реалізація концепції « <i>paperless customs</i> »
Єдина національна база торговельної аналітики	уніфікована аналітика, точні фіскальні прогнози

У таблиці також відображено стратегічні вектори, які визначатимуть розвиток митного декларування в умовах цифрової трансформації. Перший напрям – повна автоматизація митних рішень – передбачає підвищення рівня

машинного прийняття рішень до 90–95%, що мінімізує суб'єктивність інспекторів та скорочує час оформлення партії товарів до кількох хвилин. Інтеграція NCTS з ICS2 та EMCS ЄС створює базу для повноцінного митного безвізу, коли транзит, імпорту і експорту оброблятимуться у спільному цифровому просторі з європейськими країнами.

Впровадження AI/ML у «risk-management» забезпечить прогнозне моделювання ризиків та автоматичне виділення нестандартних операцій, що підвищить якість контролю і зменшить навантаження на митні органи. Перехід до повного «paperless customs» означає відмову від паперових носіїв, цифрове походження документів та відстеження усієї логістики онлайн. Завершує блок створення єдиної національної бази торговельної аналітики, що дозволить коректно прогнозувати обсяги імпорту, експортні потоки, фіскальні надходження та оптимізувати тарифну політику [46].

Таким чином, цифрові технології перестають бути інструментом підтримки – вони поступово формують нову модель митної роботи, побудовану на швидкості, точності даних та інтеграції з європейським інформаційним простором.

Динаміка декларативної роботи митних органів України демонструє активну цифрову еволюцію, яка проявляється у зростанні частки електронних декларацій, скороченні часу оформлення, посиленні контролю на основі ризик-аналітики та адаптації до вимог ЄС. Упровадження інноваційних IT-рішень забезпечило помітний прогрес, однак повна реалізація цифрового потенціалу потребує технічного вирівнювання митних постів, підвищення кваліфікації персоналу, синхронізації державних реєстрів та посилення кіберзахисту. Перспективним стратегічним напрямом є формування повністю безпаперової моделі митного оформлення, інтегрованої з європейським цифровим простором, що дозволить підвищити конкурентоспроможність української зовнішньої торгівлі та зміцнити фіскальну стабільність держави.

2.2. Прагматичні тенденції функціонування електронного митного декларування в Україні

Практичне застосування електронного митного декларування в Україні демонструє поступове формування цифрової моделі митного контролю, яка ґрунтується на інтеграції інформаційних систем, скороченні часу обробки декларацій, автоматизації ризик-аналізу та мінімізації безпосереднього контакту суб'єктів ЗЕД із посадовими особами. Попри наявний прогрес, фактична реалізація електронного декларування має комплексну структуру, що залежить від технічної готовності митниць, цифрової компетентності інспекторів, якості документів, поданих декларантами, та рівня інтеграції державних реєстрів.

Процес електронної обробки декларацій включає низку послідовних дій, що формують повний цикл митного оформлення товарів:

1. Підготовка документів (інвойс, пакувальний лист, СМР/коносамент, сертифікати);
2. Класифікація товару та визначення коду УКТ ЗЕД;
3. Формування електронної митної декларації (MD UA / IM40 / EX1 / T1 для NCTS);
4. Підпис КЕП, подання до системи ДМСУ;
5. АСАУР – первинний автоматизований контроль ризиків;
6. Автовипуск / направлення на огляд / запит документів;
7. Пропуск або оформлення коригування, завершення процедури [36].

Констатуємо, що у середньому 65–85% декларацій проходять без особистої участі інспектора, транзитні декларації в NCTS оформлюються уніфіковано з ЄС, водночас, попереднє декларування скорочує строки оформлення вантажу на 30–50%.

Електронна система не усуває складності митного контролю, а робить їх більш структурованими. Найбільш помітними залишаються технічні, інтеграційні та правозастосовні бар'єри.

Незважаючи на активну модернізацію та зростання рівня електронізації митних процедур, функціонування системи е-декларування в Україні все ще супроводжується низкою проблем, які впливають на швидкість оформлення, стабільність інформаційних потоків та якість ризик-контролю. Для повного розуміння практичного стану цифрової митної інфраструктури важливо не лише окреслити переваги електронного документообігу, але й проаналізувати чинники, що стримують ефективність його застосування. Узагальнення ключових бар'єрів та їх наслідків наведено у таблиці 2.3, що дозволяє системно оцінити проблемний контур цифрової трансформації митних процесів.

Таблиця 2.3

Систематизація проблеми функціонування е-декларування в митній сфері [36]

Група проблем	Сутнісна специфіка прояву	Наслідки
Технічні	збої серверів, нестабільність каналів зв'язку, нерівномірність цифровізації	затримки у випуску декларацій, накопичення черг
Інтеграційні	недостатня синхронізація реєстрів і служб	дублювання документів, ручна перевірка даних
Нормативні	відсутність чітких вимог до API, електронних документів	неоднозначність трактування норм, затримки оформлення
Організаційні	різний рівень технічної готовності митних постів	відмінності у швидкості оформлення між регіонами
Людський фактор	недостатня цифрова підготовка персоналу	можливість суб'єктивних рішень та уповільнення процесів

Аналіз поданих проблем свідчить, що технічні обмеження залишаються найбільш критичним блоком — вони впливають на стабільність роботи інформаційних модулів та суттєво уповільнюють операційну обробку

декларацій у пікові періоди. Інтеграційні бар'єри виявляються через неповну сумісність державних реєстрів, що змушує декларантів дублювати документи та виконує зворотну дію щодо базового принципу «одноразового подання». Нормативні прогалини, особливо у регулюванні API-взаємодії та статусу електронних документів, призводять до неоднакового тлумачення процедур та збільшення тривалості оформлення.

Організаційні труднощі проявляються у диференціації рівня цифрової зрілості митних постів: якщо крупні міжнародні коридори працюють у майже повністю електронному режимі, то регіональні підрозділи можуть мати обмежену пропускну здатність. Окремий пласт формує людський фактор – недостатня цифрова компетентність працівників і декларантів здатна нівелювати потенціал електронізації, залишаючи необхідність у ручних операціях і створюючи ризики суб'єктивного впливу [3].

Окреслені вище проблеми функціонування цифрового декларування відображають системний характер бар'єрів, що впливають на результативність митного оформлення. Проте для комплексного розуміння реальної роботи митної системи важливо виявити не лише структурні групи проблем, а й конкретні операційні причини, які безпосередньо призводять до затримок, додаткових перевірок та ускладнення проходження митних процедур. Аналіз практичних кейсів показує, що існують типові помилки у документації, класифікації та режимах оформлення, які формують основу так званих «вузьких точок» митного контролю. Їх узагальнення представлено у таблиці 2.4.

Як бачимо, понад третина затримок виникає через некоректно обраний код УКТ ЗЕД, що автоматично активує профілі ризику та призводить до ручної перевірки інспектором. Не меншу роль відіграє спірність митної вартості, що змушує митні органи запитувати додаткові документи для підтвердження ціни й може затримувати оформлення на кілька днів.

Таблиця 2.4

**Групування типових причин екстенсивного використання
електронних митних декларацій [25]**

Причина	Факт прояву	Критичний аспект
Невірно обраний код УКТ ЗЕД	система відносить декларацію до групи ризику	40% затримок спричинені класифікацією
Спірна митна вартість	запит додаткових документів	прямий вплив на обсяги митних платежів
Неповний пакет сертифікатів	фітосанітарні/ветеринарні / походження	сповільнює імпорт агро, техніки та фарми
Неправильне визначення митного режиму	експрес-відправлення, реекспорт, транзит	може вимагати переподання декларації
Недостатня підготовка декларантів	логістичні документи сформовані з помилками	збільшує навантаження на ДМСУ і час обробки

Уповільнюючим фактором є неповний пакет супровідних сертифікатів, особливо під час імпорту сільськогосподарської продукції, обладнання та медикаментів, де потрібно підтвердження відповідності технічним, санітарним чи ветеринарним нормам. Не менш критичною є помилкова ідентифікація митного режиму, що призводить до необхідності переподання декларації або зміни формальностей. В основі більшості таких помилок часто лежить недостатня кваліфікація декларантів, неточності в логістичних документах та недосвідченість у роботі з цифровими інструментами [25].

Виявлені проблеми демонструють, що ефективність електронного декларування формується не лише технічними і нормативними параметрами, але й якістю практичного заповнення декларацій та професійною готовністю учасників ЗЕД. Відповідно, динаміка митного оформлення визначається балансом між двома протилежними групами факторів тими, що прискорюють

процес, та тими, що його сповільнюють. Узагальнити їх взаємодію і вплив на швидкість проходження електронної декларації дозволяє аналітична схема, представлена в табл. 2.5.

Представлена таблиця узагальнює стимулюючі та стримувальні чинники, які визначають ефективність е-декларування в Україні. Позитивні фактори забезпечують прискорення операцій та збільшення частки автоматичного випуску, тоді як негативні формують ризики затримок, повторної перевірки та зниження пропускної здатності митних постів.

Таблиця 2.5

**Аналітичний моніторинг впливу факторів на ефективність
митного оформлення електронних декларацій [34]**

Група факторів	Ключові елементи, що формують вплив	Очікуваний ефект для митного оформлення
Фактори, що прискорюють процес	високий рівень інтеграції державних реєстрів; автоматизований ризик-контроль (АСАУР); професійність і досвід декларанта; попереднє декларування вантажів; наявність повного пакету документів у цифровому вигляді	→ скорочення часу перевірки; → більша частка автоматичного випуску; → мінімізація ручних дій інспектора;
Фактори, що уповільнюють процес	помилки в класифікації УКТ ЗЕД; необхідність ручної перевірки документів; недостатня цифрова компетентність інспекторів; технічно складні товари (dual-use, high-tech); обмежений API-обмін між службами	→ збільшення тривалості митного оформлення; → зростання частки декларацій, що потрапляють під перевірку; → вища ймовірність черг та затримок випуску;

Проведений аналіз демонструє, що ефективність електронного митного декларування безпосередньо залежить від комплексу внутрішніх факторів – технічних, процедурних, організаційних, людських та інтеграційних. Сукупний вплив цих чинників формує як можливості для прискорення

митного оформлення, так і ризику його уповільнення, що було відображено в аналітичній таблиці 2.5. Разом із тим, оцінка лише внутрішніх параметрів не здатна дати повної картини функціонування е-декларування. Для якісного управління процесами потрібне системне співставлення української моделі із зарубіжною, насамперед — моделлю Європейського Союзу, де цифровізація митниці є стандартом, а автоматизація — ключовим елементом швидкого руху товарів [34].

Відтак, логічним продовженням дослідження стає моніторинг міжнародної практики, який дозволяє оцінити рівень технологічної зрілості української системи, визначити успішні інструменти цифрової трансформації та напрями, що потребують вдосконалення.

Держави Європейського Союзу впроваджують повний перехід до «paperless» моделі декларування, де обробка митних документів здійснюється виключно в електронному форматі, а алгоритми «risk-management» визначають інтенсивність контролю. Ключовим маркером зрілості європейської системи є висока частка автоматичного випуску декларацій, що в окремих країнах перевищує 96–98%. Це стало можливим завдяки глибокій інтеграції інформаційних баз, єдиному цифровому середовищу ICS2/EMCS, обов'язковості попереднього інформування та багат шаровим системам відстеження товарних потоків [44].

Для оцінки глибини цифрової інтеграції митної системи України важливо порівняти її із середньоєвропейськими показниками, де електронні декларації вже є базовим стандартом. Співставлення дозволяє не лише визначити позицію України у світовому цифровому контексті, а й окреслити темпи зближення з моделлю митного союзу ЄС. Узагальнений порівняльний аналіз відображено на рис. 2.3.

Практика ЄС демонструє, що швидкість оформлення залежить від рівня автоматизації, а не від кількості перевірок. Декларація, яка відповідає вимогам системи, може пройти випуск за 3–15 хвилин, без участі посадової особи.

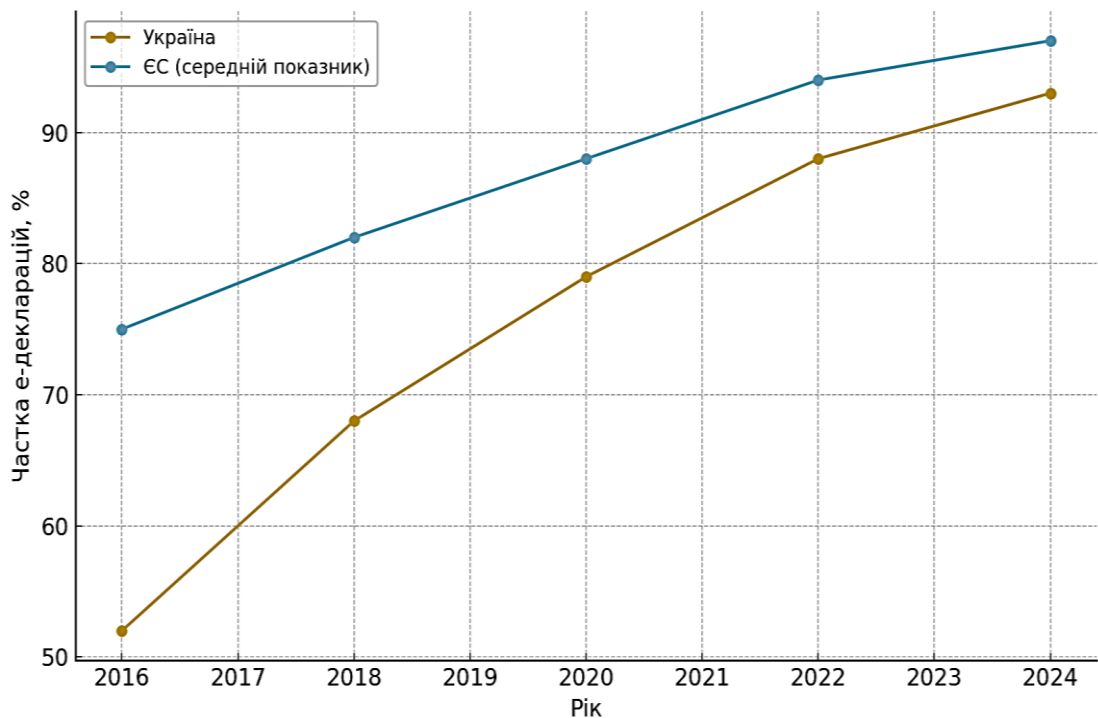

Рис. 2.3. Порівняльний рівень цифровізації митного декларування в Україні та Європейському Союзі [33]

Проведений аналіз підтверджує, що електронне митне декларування в Україні демонструє стійку позитивну динаміку розвитку, зумовлену впровадженням цифрових сервісів, автоматизацією перевірок та зростанням частки електронних операцій. Відзначимо, що не зважаючи на ризики воєнного періоду, Україна наближається до європейської моделі цифрової митниці, де домінує автоматизований випуск декларацій та цифровий формат документообігу. Фактори, що прискорюють або сповільнюють оформлення, мають чітку технологічну природу: інтегровані реєстри і повний пакет документів формують швидкість процесу, тоді як помилки в УКТЗЕД, ручна перевірка та людський фактор його знижують. Підтверджується необхідність подальшого реформування митного декларування на основі міжнародних стандартів, розширення використання NCTS, впровадження AI-аналізу ризиків і формування єдиного цифрового митного середовища.

Розділ 3.

Вектори цифрової трансформації та модернізація митного декларування в Україні з урахуванням світових трендів

Еволюція електронного митного декларування в Україні відображає рух до цифрової моделі адміністрування, побудованої на принципах відкритості даних, автоматизованого ризик-контролю та мінімізації людського фактору. Досліджена у попередніх розділах динаміка свідчить про наближення до європейських стандартів, однак подальша модернізація потребує системного врахування глобальних тенденцій, аналізу досвіду передових держав та оцінки інституційних можливостей України. Саме інтеграція у світовий цифровий митний простір повинна стати ключовою стратегічною віссю реформ, що дозволить забезпечити прозорість, швидкість та економічну безбар'єрність зовнішньої торгівлі.

Країни з високим рівнем цифровізації митних процедур демонструють чітку закономірність: повний перехід на електронну взаємодію між бізнесом, митницею та контролюючими органами скорочує час оформлення, знижує адміністративні витрати та мінімізує корупційні ризики. Найбільш ефективними є моделі Європейського Союзу, Сінгапуру та Канади: держав, які практично усунули паперовий документообіг, застосовують прогнозне моделювання ризиків та працюють у єдиному цифровому інформаційному просторі [51].

У контексті цифровізації митного простору України важливо не лише формувати внутрішні механізми модернізації, а й співставляти їх із моделями, що вже досягли високого рівня технологічної зрілості. Порівняння з міжнародними практиками дозволяє виявити структурні відмінності, оцінити потенційні переваги та визначити напрями, які потребують пришвидшення імплементації в Україні. Особливо показовими є приклади ЄС, Сінгапуру та Канади, що стали еталоном цифрового адміністрування митних операцій. Системне зіставлення характеристик цих моделей подано у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика світових моделей електронного митного декларування та технологічних платформ їх реалізації [41]

Країна/Блок	Ключова характеристика моделі	Технологічна основа	Практичний ефект
ЄС	Повноцінне paperless середовище	ICS2, NCTS, EMCS, митний Single Window	3–15 хв. для low-risk декларацій
Сінгапур	e-Customs як частина SmartNation	TradeNet + AI Risk Filters	98% автоматичного випуску
Канада	Інтеграція митниці з податковою CRA	eManifest, CBSA Datasets	мінімальний ручний контроль
Україна	високий рівень е-декларування, але часткова автоматизація контролю	NCTS, Єдине вікно, Е-кабінет	60–75% швидкого випуску, залежно від режиму

Виходячи з дослідженої динаміки, виявлених бар'єрів та узагальнення світових практик цифрової трансформації митних адміністрацій, модернізацію системи електронного декларування України доцільно спрямовувати за п'ятьма структурними векторами розвитку.

Перший із них передбачає повну автоматизацію прийняття рішень (Machine-driven Clearance) — перехід від ручної моделі контролю до алгоритмічного Automatic Release, за якого саме система, а не посадова особа, визначає доцільність випуску декларації. Це дасть можливість скоротити людське втручання у обробку low-risk операцій, зменшити суб'єктивність і корупційні ризики та оптимізувати тривалість оформлення до 5–10 хвилин. Машинний випуск декларацій стає не просто технологічним елементом, а новим стандартом управління митними потоками.

Другий вектор модернізації охоплює інтеграцію NCTS з європейською системою ICS2/EMCS, що є ключовим інституційним механізмом формування повноцінного «митного безвізу». Такий формат передбачає уніфікацію митної взаємодії з ЄС на рівні даних, процедур та транзитної логістики, усуваючи паперові документи як супровідні носії. Повна взаємна сумісність забезпечить можливість безперешкодного цифрового переміщення товарів через кордони, прискорить експортно-імпорتنі цикли та дозволить бізнесу працювати у єдиному європейському регуляторному полі.

Наступний напрям — впровадження інтелектуальних систем AI/ML у моделі risk-management 2.0, що передбачає застосування машинного навчання для прогнозування ймовірних порушень, а також поведінковий аналіз декларантів на основі історичних транзакцій. Технології anomaly-based detection здатні визначати нетипові логістичні маршрути чи товарні профілі, формуючи індивідуальні «цифрові паспорти ризику». Це забезпечить перехід від реакційного контролю до превентивного — коли ризик не фіксується пост-фактум, а прогнозується до моменту оформлення [41].

Четвертий вектор трансформації — створення національного Data-Hub митної аналітики, що функціонуватиме як централізована база статистичних потоків у режимі реального часу. Її впровадження забезпечить формування інтегрованих дашбордів експорту, імпорту та транзиту із деталізацією по кодах УКТ ЗЕД, секторах економіки та географії постачання. Такий механізм стане інструментом прогнозування фіскальних надходжень і швидкого виявлення дисбалансів на товарних ринках, що особливо важливо у кризових і воєнних умовах.

П'ятий стратегічний напрям — Paperless Customs 2030, який передбачає повне усунення паперових носіїв у митному процесі та перехід до цифрового супроводу товарів на всіх стадіях руху. Реалізація даного вектора включає впровадження електронних сертифікатів походження, фітосанітарних і ветеринарних дозволів, коносаментів та системи електронної ідентифікації транспорту. У підсумку митне оформлення перетворюється на безпаперовий

інформаційний цикл, а декларування — на цифрову транзакцію, інтегровану у національний та європейський простір даних [5].

Таким чином, системне впровадження зазначених векторів формує логіку розвитку Digital Customs Ukraine, де швидкість і прозорість митного оформлення досягаються через автоматизацію, інтеграцію та прогнозу аналітику. Сукупний ефект означає не лише оптимізацію роботи митниці, а й зміцнення економічної безбар'єрності, покращення інвестиційної привабливості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності держави.

Успішність цифрової модернізації митного декларування визначається не лише потенціалом технологічних інструментів, але й усвідомленням можливих системних ризиків, що супроводжують їх впровадження. Аналіз міжнародних практик демонструє: цифровізація здатна кардинально прискорити митні операції, але водночас вимагає удосконалення кадрових ресурсів, кіберзахисту та регуляторної узгодженості. Тому важливим етапом дослідження є окреслення не лише очікуваних переваг, а й критичних загроз, що можуть впливати на ефективність реформ.

Таблиця 3.2.

Компаративний моніторинг переваг та ризиків цифрової трансформації системи електронного митного декларування в Україні [39]

Переваги	Потенційні ризики
прискорення митного оформлення	кібербезпека та ризик атак на реєстри
мінімізація людського втручання	потреба високої цифрової кваліфікації персоналу
прозорість та простежуваність даних	ризик технічної залежності державних систем
зменшення витрат імпортерів/експортерів	нерівномірна цифрова готовність регіонів
зниження корупційних практик	необхідність сталого оновлення ІТ-платформ

Узагальнення світових підходів та визначених векторів розвитку цифрового митного середовища дає можливість сформулювати чітке бачення того, якою має бути траєкторія модернізації української системи е-декларування. Для того, щоб перехід до формату Digital Customs став реальним, необхідно структурувати етапи впровадження реформ, визначити часові горизонти та інституційні ресурси, що забезпечуватимуть їх реалізацію. Врахування технологічних, кадрових і правових умов дозволяє створити практичний сценарій розвитку, який ґрунтується на поступовому переході від цифровізації до автоматизації та повноцінної paperless-моделі. Саме таку поетапну траєкторію окреслює дорожня карта модернізації митного декларування до 2030 року.

Таблиця 3.3

Дорожня карта модернізації електронного митного декларування України до 2030 року: етапи, ключові заходи та очікувані результати [22]

Етап	Період реалізації	Ключові кроки	Очікуваний результат
I. Інтенсивна цифровізація	2024–2025	API-інтеграція реєстрів, модернізація NCTS	швидкість оформлення, однак, дублювання документів
II. Автоматизація рішень	2025–2027	risk-management 2.0, automatic release	до 95% автооформлень за допомогою low-risk
III. Повний Paperless Customs	2028–2030	цифрові сертифікати, блокчейн-логістика	митне оформлення без паперу
IV. Digital Customs Ukraine	2030+	AI-driven митниця нового покоління	інтеграція в EU Digital Customs Space

Для системного розуміння майбутньої архітектури митного адміністрування важливо представити інтегровану модель розвитку, яка відображає технологічну послідовність цифрової трансформації. На основі міжнародних концепцій paperless-customs та аналітичних висновків,

сформовано узагальнену модель Digital Customs Ukraine 2030, подану на рисунку 3.1 [23].

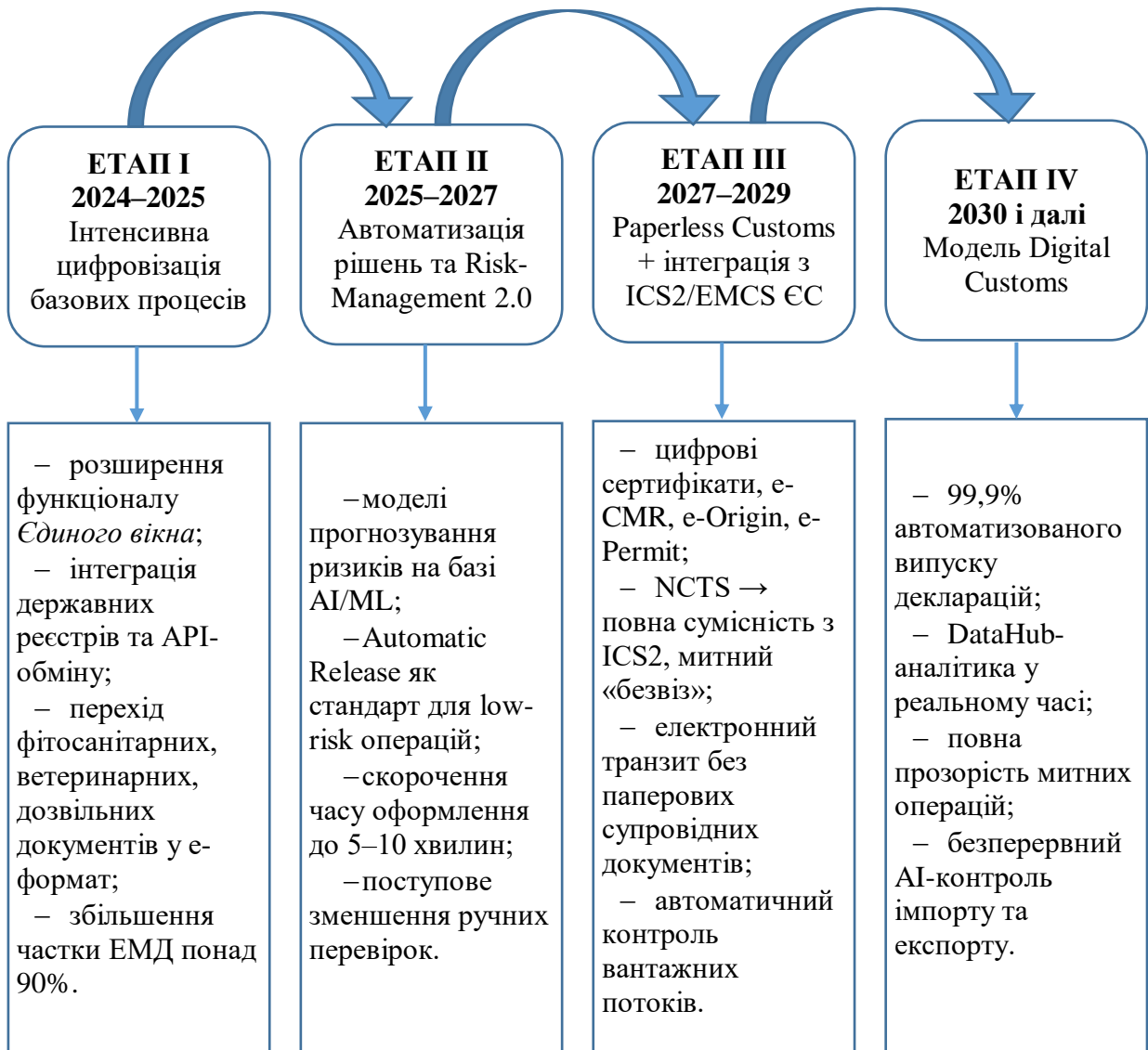

Рис. 3.1. Візуалізація дорожньої карти модернізації цифрової митниці України (Digital Customs Ukraine) [23]

Подана модель відображає послідовний перехід України до цифрової митної системи, у якій управління ризиками здійснюється алгоритмічно, оформлення вантажів відбувається автоматично, а всі документи існують виключно в цифровій формі. Центральними елементами моделі є AI-risk-management, інтеграція NCTS + ICS2, єдиний Data-Hub митної аналітики та досягнення стану Full Paperless Customs 2030. У перспективі це формує новий

формат митного адміністрування — швидкий, прозорий та повністю сумісний з цифровим простором ЄС [33].

Україна має всі передумови для переходу до високотехнологічної моделі цифрового митного декларування, сумісної зі стандартами ЄС. Визначені вектори дозволяють перейти від оптимізації окремих процесів до створення цілісної цифрової еко-системи митної взаємодії. Світові практики підтверджують, що майбутнє за повністю автоматизованим контролем, цифровим-оформленням та аналітикою великих масивів даних.

Становлення електронної митниці в Україні є фундаментом, однак кінцева модель розвитку митних технологій передбачає перехід до формату Smart Customs — інтелектуальної митниці, здатної самостійно аналізувати, передбачати та оптимізувати процеси оформлення товарів. Концепція Smart-митниці не обмежується цифровізацією документообігу та автоматичним випуском декларацій, а охоплює використання штучного інтелекту, машинного навчання, систем поведінкового профілювання, сенсорної логістики та прогнозної аналітики. На відміну від традиційної моделі контролю, що реагує на порушення постфактум, Smart Customs запобігає їм до моменту ввезення товару, прогнозуючи ризики за історією операцій, країною походження, товарними групами та логістичними маршрутами.

У Smart-митниці митне декларування перетворюється на динамічний алгоритмічний процес, де система самостійно визначає рівень ризику, обирає сценарій контролю, а за безпечних умов здійснює автоматичний реліз декларації без втручання інспектора. Інтелектуальні модулі DataHub забезпечують аналітику у режимі реального часу, а повна paperless-екосистема документів дозволяє здійснювати транскордонні переміщення з мінімальним часом оформлення [49].

Для України реалізація Smart-митниці є стратегічною умовою інтеграції в цифровий митний простір ЄС. У перспективі Smart Customs стане завершальним етапом моделі Digital Customs Ukraine 2030, де держава

отримує швидкість, бізнес — спрощення, а система — прогнозованість ризиків та повну прозорість операцій.

Воєнний стан став каталізатором цифрової трансформації митного декларування в Україні, актуалізувавши потребу в безперебійному обігу інформації, зниженні ручного впливу та швидкому переміщенні товарів критичного імпорту. Умови високої турбулентності постачань, переміщення логістичних коридорів та блокування традиційних транспортних маршрутів привели до різкого зростання ролі електронного документообігу, попереднього декларування, автоматизованого ризик-контролю та NCTS-транзиту. Запуск та активізація системи Єдиного вікна, розширення функціоналу Електронного кабінету декларанта, цифрові реєстри сертифікатів та дозвільних документів дали змогу зменшити час оформлення вантажів, прискорити постачання військових, гуманітарних, енергетичних товарів [18].

Особливо вагомим стало впровадження NCTS, що забезпечило взаємодію з митними системами ЄС, дозволило аграрній, фармацевтичній та технологічній продукції переміщуватися без фізичного дублювання документів і знизило логістичне навантаження на державний кордон. Попри підвищення результативності, система все ще стикається з проблемами кібербезпеки, нерівномірності цифровізації між регіонами та потребою у кваліфікованих кадрах, що вказує на необхідність подальшої модернізації. Проте загальна тенденція демонструє незворотний рух до автоматизованої, прогностичної та безпаперової моделі митного адміністрування.

Таким чином, модернізована система е-декларування має потенціал стати ключовою опорою відбудови економіки та інтеграції в європейський цифровий простір. Реалізація описаних рішень дозволить сформувати митницю нового покоління — швидку, автоматизовану, безпаперову, засновану на аналітичних алгоритмах та повній відкритості даних.

Висновки

Проведене дослідження дозволило сформуванню цілісного розуміння сутності, сучасного стану та перспектив розвитку електронного митного декларування в Україні як базового інструмента цифрової трансформації митного адміністрування. У роботі доведено, що е-декларування є не лише технологічною платформою обміну інформацією між декларантом і державними органами, а повноцінною моделлю цифрового управління зовнішньоторговельними потоками. Воно забезпечує автоматизацію оперативних процедур, зменшення часових і транзакційних витрат суб'єктів ЗЕД, формує нову логіку прийняття рішень, яка ґрунтується на даних та алгоритмах, а не на ручних перевірках та суб'єктивних інтерпретаціях. Це дає підстави розглядати е-декларування як атрибут цифрової держави, фактор підвищення конкурентоспроможності економіки та інструмент інтеграції України в європейський цифровий простір.

У результаті аналізу організаційно-правових основ встановлено, що законодавча база електронного декларування охоплює Митний кодекс України, підзаконні акти Кабінету Міністрів України, нормативні документи ДМСУ, алгоритми функціонування системи NCTS, Єдиного вікна, електронного кабінету декларанта, а також правові механізми верифікації електронних документів. Водночас нормативне поле поки що залишається фрагментованим, оскільки окремі аспекти електронних дозволів, цифрових сертифікатів, міжнародної взаємодії та алгоритмованого контролю потребують гармонізації з Митним кодексом ЄС, Регламентом ICS2, оновленою концепцією Union Customs Code та paperless-вимогами європейської митної екосистеми. Отже, цифрова модернізація неможлива без оновлення правової рамки, створення механізмів обов'язкової API-інтеграції, єдиного технічного регламенту електронних документів та закріплення пріоритетності автоматичного випуску декларацій.

Інституційний аналіз довів, що ефективність цифрового декларування визначається здатністю органів державної влади діяти узгоджено. ДМС України не може залишатися замкнутою системою — її функціонування залежить від інших контролюючих інституцій, інтегрованих у Єдине вікно. Цифрова митниця — це міжвідомча інфраструктура, де кожен елемент збоїв транслюється у затримку декларацій, збільшення ризикових операцій, дисбаланс фіскальних надходжень і зростання витрат бізнесу. Тому подальший розвиток системи має базуватися на централізованому управлінні даними, спільних протоколах інформаційної взаємодії та уніфікованому підході до верифікації електронних супровідних документів.

Практичний аналіз продемонстрував, що нині Україна переходить від етапу формальної діджиталізації до автоматизованої моделі декларування, у якій ключову роль відіграють NCTS, система ризик-менеджменту, електронні реєстри сертифікатів, електронний кабінет декларанта та попереднє декларування. Темпи приросту електронних декларацій є стабільними, однак інституційні бар'єри (технічні збої, помилки УКТ ЗЕД, недостатність цифрової підготовки кадрів, нерівномірність регіонального розвитку) продовжують уповільнювати перехід до моделі automatic release. Разом із тим, воєнний стан став точкою прискорення цифровізації: критично важливі вантажі оформлюються швидше, NCTS стала базовим транзитним коридором, а інтеграція з ICS2 та EMCS у перспективі створює умови для митного «безвізу».

Сформована у дослідженні дорожня карта модернізації до 2030 року демонструє ступеневий перехід:

- 1) цифровізація — створення технологічної інфраструктури;
- 2) автоматизація — алгоритмізація контролю та автоматичний реліз;
- 3) Paperless Customs — повне скасування паперових документів;
- 4) Smart Customs — штучний інтелект як ядро митного управління.

Очікувані результати цифрової трансформації митного декларування виходять далеко за межі технічного прискорення операцій та мають системний

вплив на національну економіку, фіскальну стабільність і міжнародну інтеграцію. У випадку повної реалізації дорожньої карти до 2030 року прогноуються такі ефекти:

- скорочення часу оформлення до 5–10 хвилин;
- 95% автоматичного випуску low-risk декларацій;
- повномасштабний paperless-режим;
- інтеграція в митний цифровий простір ЄС;
- підвищення фіскальної віддачі та прозорості;
- мінімізація корупційних ризиків.

Окремим стратегічним висновком є те, що електронна митниця, яка система здатна прогнозувати ризики, формувати поведінкові профілі імпортерів, оптимізувати бюджетні надходження, попереджати правопорушення ще до їх виникнення.

Отже, електронне декларування в Україні — це, фактично, нова парадигма митного адміністрування, що трансформує кордон із бюрократичного бар'єра у цифровий сервіс. Реалізація концепції Digital Customs Ukraine та перехід до Smart Customs формують основу європейської інтеграції, економічної відкритості, логістичної стійкості та державної цифрової суверенності. Враховуючи проведений аналіз, пропонована модель повинна бути покладена в основу майбутньої митної реформи України.

Успішна цифровізація діяльності митних інституцій підвищує ефективність і прозорість процедур, зміцнює довіру бізнесу й міжнародних партнерів, сприяє інтеграції до світового митного простору. Реалізація запропонованих заходів дозволить перейти від традиційної митної практики до концепції смарт митниці – системи, яка діє в режимі реального часу, враховує ризики, адаптується до змін і генерує значно нижчі адміністративні витрати для держави і бізнесу. У результаті це сприятиме підвищенню фіскальної стійкості держави, розвитку зовнішньої торгівлі та формуванню конкурентоспроможних умов для українських суб'єктів ЗЕД.

Список використаної літератури

1. Ангел Є., Бутін А., Кузяків О. Майбутнє української митниці в умовах вступу в ЄС: аналітично-консультативна робота. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2024. URL: <https://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=7479>
2. Бережнюк І. Г., Бобрижна Г. В. Фіскальна функція митних органів України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 45(1). С. 54–59.
3. Берестов І.В., Пестременко-Скрипка О.С., Шелехань Г.І., Берестова Т.Т. Цифровізація процесів митного контролю та митного оформлення вантажів на залізничному транспорті. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки*. 2022. Вип. 5 (36), ч. II. С. 291–298.
4. Гребельник О. П, Муляр М. О., Орищенко І. К. Роль цифрової трансформації в управлінні митної справи. *Економіка та суспільство*, 2025. Вип. 79. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6755>
5. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є. Вплив Інтернету речей та цифрової трансформації на ефективність роботи митниці в умовах лібералізації міжнародної торгівлі продовольством. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 78. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8701/1/150.pdf?utm_source=chatgpt.com
6. Державна митна служба України. Плани та звіти роботи. 2025. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
7. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
8. Десятнюк О. М., Птащенко О. В. Вплив цифрових трансформацій на забезпечення фінансової безпеки підприємств: інновації, інклюзія, ризики. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 4. С. 157-166.

9. Євроінтеграція української митниці: вивчення польського досвіду адаптації законодавства і впровадження ІТ-систем. 2023. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ievrointegratsiia_ukrainskoi_mitnitsi_vivchennia_polskogo_dosvidu_adaptatsii_zakonodavstva_i_vprovadzhennia_it-sistem-4923
10. Жукова О. В. Концептуальні підходи до розуміння митного простору в умовах трансформаційних змін. *Економіка та держава*. 2020. № 11. С. 92–96.
11. За I квартал 2025 року митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на 1,4 млрд грн. Державна митна служба України. 2025. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-i-kvartal-2025-roku-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-14-mlrd-grn-2096>
12. Заболітна М. А. Інститут митного оформлення в системі митного провадження України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1. С. 87–92.
13. Іванченко Е. Митне декларування як складова посередницьких послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 58–62.
14. ІТ трансформація Митниці – проєкт «Е-митниця». *Офіційний вебпортал ДМС*. 2021. URL: <http://customs.gov.ua/it-transformatsiia-mitnitsi>
15. Іщук Ю.А., Шемчук А.В. Упровадження електронної системи митного оформлення в Україні: переваги та недоліки. *Бізнес Інформ*. 2024, № 11, с. 18–25.
16. Коваль Н. О. Форми митного декларування та їх правове значення в митних правовідносинах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 112–116.
17. Костишин Н.С., Дереш В.М. Генезис детермінанти «митний простір»: теоретичні та концептуальні аспекти. *Держава та регіони*. Серія: *Економіка та підприємництво*. 2023. № 3 (129). С. 11–15.

18. Крисоватий А.І. Конвергенція стратегій модерних публічних фінансів. моногр. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2024. С. 16-34.
19. Легкоступ І., Саїнчук Н., Соколюк М. Митні платежі як складова формування доходної частини Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023, № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2564>
20. Мельник О. Нова комп'ютеризована транзитна система: сутність та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3384>
21. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
22. Міністерство цифрової трансформації України. Цифровізація державних послуг у сфері митного та податкового адміністрування: інтеграція електронних сервісів і принцип «paperless». Офіційний вебпортал Мінцифри. URL: <https://thedigital.gov.ua>
23. Мінфін схвалив план цифровізації Держмитслужби до 2026 р. Фінансовий клуб. 2024. URL: <https://finclub.net/news/minfin-skhvalyv-plan-tsyfrovizatsii-derzhmytsluzhby-do-2026-roku.html>
24. Надходження до бюджету від митних платежів: план та реальність. Слово і діло. 2025. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/01/09/infografika/ekonomika/nadxodzhennya-byudzhetu-mytnyx-platezhiv-plan-ta-realnist>
25. Осіпчук Д.С. Управління ризиками у митній справі в умовах воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2 (108). С. 16–21.
26. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
27. Публічний портал відкритих даних ДМС. Державна митна служба України. 2025. URL: <https://customs.gov.ua/open-data>

28. Рум'янцева К.Є., Головай Н.М., Руденко В.В. Розвиток інформаційних технологій у митній сфері. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 7. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/199>
29. Сарана Л.А. Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2024. № 14 (08). С. 5–13.
30. Сидор Г., Савків У., Андрусів У. Митний простір України: проблемні аспекти та прагматизм їхнього вирішення. *Економічний дискурс*. 2021. Вип. 1 (1-2). С. 40–46.
31. Сідляр В.В., Герчаківський С.Д. Цифровізація податкового адміністрування в контексті підвищення ефективності оподаткування малого та середнього бізнесу. *Світ фінансів*. 2024. Вип. 4 (81). С. 75-88.
32. Тімошенко Н. М., Дідик О. О., Смоляр Л. В. Митна політика України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3762/3683?utm_source=chatgpt.com
33. Ткачик Ф. П., Крисовата К. В. Модерні тренди цифрової трансформації митного простору України. *International Scientific Journal "Internauka". Series: Economic Sciences*. 2025. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/17545036851951.pdf>
34. Федотов О. П., Назарко А. А. Інструментальна специфіка впровадження процесів цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації державної митної служби України. *Київський часопис права*. 2023. Вип. 2. С. 93–105.
35. Чайка М. М. Митне декларування як ключовий елемент митних процедур у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Митна справа*. 2018. № 2. С. 34–39.
36. Шокало В. С. Функціонування митних органів через призму діджиталізації. *Академічні візії*. 2025. Вип. 39. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1630>

37. Шулюк Б.С., Ткачик Ф.П. Бюджетна підтримка проєктів державно-приватного партнерства: реалії світової та української практики. *Бізнес Інформ*. 2024. № 7. С. 378-385.
38. Юрченко В. І. Інституційні основи функціонування митного простору в умовах євроінтеграції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 3. С. 16–20.
39. Якубовський М. В. Формування митного простору в умовах економічної глобалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 5(2). С. 175–178.
40. Ярошенко О. М. Теоретичні засади формування митного простору України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. Вип. 30. С. 112–115.
41. Economy, finance, law: current problems and development prospects: collective monograph. Anisiia Tomanek OSVČ. 2023. 198 p.
42. European Commission. Modernisation of Customs and Electronic Payment System. 2021. URL: https://commission.europa.eu/projects/modernisation-customs-and-electronic-payment-system_en
43. Krysovatyu, A., Desyatnyuk, O., Ptashchenko, O. Digital Innovations and their Ramifications for Financial and State Security. *African Journal of Applied Research*. Volume 10, Issue 1, 15 June 2024, pp. 431–441.
44. Marčetić M., Kocić B., Stojiljković M. Digitalisation of customs procedures in EU. Conference Proceedings INSCOSES. 2025. P. 262–271.
45. Mikuriya K. Digital Customs, the opportunities of the Information Age. *WCO News*. 2016. №79. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-79/digital-customs-the-opportunities-of-the-information-age>
46. Nazarko A., Fedotov O. The power of digitization: transforming Ukraine's customs service. *Global Trade and Customs Journal*. 2023. Vol. 18, No. 7. P. 253–260.
47. Norway: Digital reporting of information to customs before import of goods to be mandatory in 2025. BDO Indirect Tax News. 03.10.2024. URL: <https://www.bdo.global/en-gb/insights/tax/indirect-tax/norway-digital->

[reporting-of-information-to-customs-before-import-of-goods-to-be-mandatory-in-2025](#)

48. Tax and Customs Electronic Services Portal (PUESC). 2025. URL: <https://puesc.gov.pl/en/uslugi>
49. Wang L. China's Smart Customs Journey. WCO News. 2025. № 2 (June). P. 68–71. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-107-issue-2-2025/chinas-smart-customs-journey/>
50. World Customs Organization (WCO). WCO Data Model: universal language for cross-border data exchange (Single Window, interoperability). URL: <https://www.wcoomd.org/DataModel>
51. World Customs Organization. Digital Customs Maturity Model and phased ICT implementation approach. WCO SARChI Working Paper Series. WP 2023-02. Brussels: WCO, 2023. 36 p.
52. Yereshko Kateryna, Khoma Olena, Pyslytsia Anna. Digitalization of Customs Procedures: Current State and Prospects. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. Vol. 11, № 2. P. 103-115.